

Ivan Čuk
Alenka Puhar
Aleks Leo Vest:

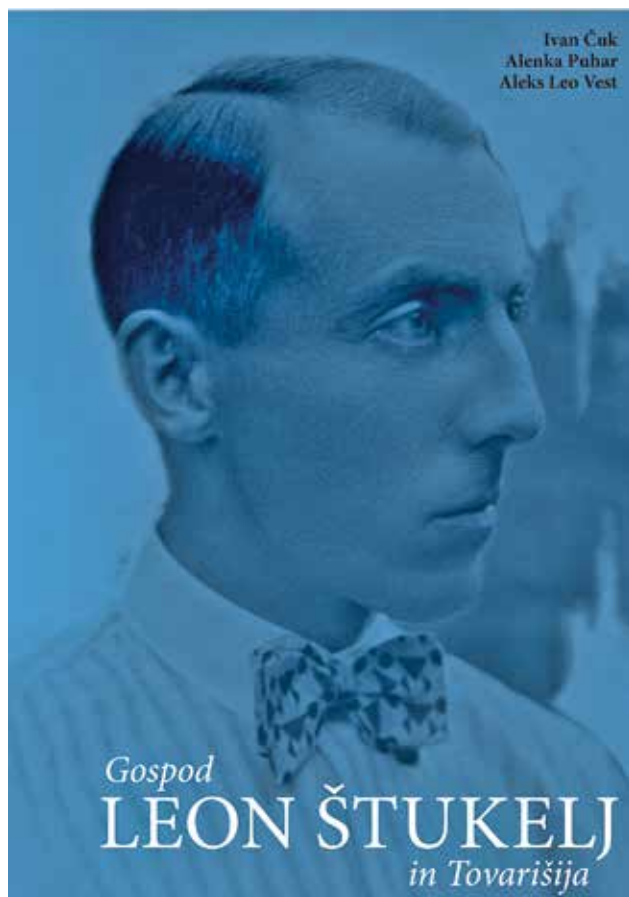
Gospod Leon Štukelj in Tovarišija

(mnenje o knjigi)

Z veseljem sem sprejel povabilo avtorjev knjižnega dela Gospod Leon Štukelj in Tovarišija, da za revijo Šport napišem kratko mnenje o knjigi. Še posebej sem bil povabila vesel, ker sem z veliko radovednostjo že v preteklosti spremljal osvetljevanje življenjske poti enega največjih športnikov, kar smo jih Slovenci kadarkoli imeli. Leon Štukelj se je rodil leta 1898 v Novem mestu. Mladost je preživel v Novem mestu, vojaščino pa odslužil v avstro-ogrski vojski. Bil je dolgoletni član Sokola. Pravo je študiral na Dunaju ter v Zagrebu in Ljubljani, kjer je leta 1924 diplomiral. V času pred drugo svetovno vojno in med njo je opravljal službo sodnika v različnih slovenskih mestih. Bil je poročen in z družino večji del svojega življenja preživel v Mariboru. Njegovi tekmovalni dosežki v telovadbi so izjemni. V svoji karieri se je namreč na različnih velikih tekmovanjih uvrščal na najvišja mesta. Še posebej je pomembnih šest medalj z olimpijskih iger – tri zlate, ena srebrna in dve bronasti. Je prejemnik Bloudkove nagrade, leta 1996 je kot izjemna osebnost in najstarejši olimpijski zmagovalec nastopil in navdušil na odprtju olimpijskih iger v Atlanti; Mednarodni olimpijski komite (MOK) mu je leta 1987 podelil olimpijski red – L'Ordre Olympique, posmrtno pa še medaljo Pierra de Coubertina. Njegova življenjska pot je zelo zanimiva tudi z vidika družbene sprejetosti v posameznih obdobjih. Izjemna osebnost, kot je bil Leon Štukelj, je v preteklosti že pritegnila publiciste, da so

skušali z različnih zornih kotov osvetliti njegovo življenje. Tako so Boris Karlovšek (B. Karlovšek: Stoja na krogih) in Franček Jauk v soavtorstvu z Leonom Štukljem (F. Jauk: Leon Štukelj: Prvih 100 let) v svojih knjigah opisali nekatere bistvene značilnosti Štukljevega življenja. Knjigi sta zanimivi, temeljita pa na navajanju športnih uspehov Leona Štuklja in na podatkih, pridobljenih iz osebnih pogovorov. Leon Štukelj se je že pred izidom obeh knjig tudi sam lotil pisanja avtobiografije, v kateri je podrobno opisal tekmovanja, ki se jih je udeležil, in ji dal naslov Mojih sedem svetovnih tekmovanj. Izšla je leta 1989. Omenjeno knjigo oz. z njo povezano dopisovanje z urednikom Jankom Sajetom so avtorji umestili v poglavje o zamolčanih in pozabljenih spominih po drugi svetovni vojni.

Knjiga **Ivana Čuka, Alenke Puhar in Aleksa Lea Vesta** pomeni nekakšno nadaljevanje raziskovalnega prizadevanja dr. Ivana Čuka in dr. Aleksa Lea Vesta o zgodovinskem pomenu slovenskih Sokolov predvsem v luči političnega in družbenega dogajanja pred drugo svetovno vojno, med njo in takoj po vojni. Tokrat sta k sodelovanju povabila še izjemno publicistko Alenko Puhar, ki velja za odlično poznavalko različnega družbenega dogajanja predvsem v obdobju, ki sovпада z življenjsko potjo Leona Štuklja. Puharjeva je v knjigi prispevala pretanjene esejistične pasuse, ki izvrstno dopolnjujejo nekoliko bolj faktografski, na podat-

kih iz arhivskih virov temelječi slog drugih dveh avtorjev. Njen prispevek je še posebej razviden v poglavju Leon Štukelj v temi nečastne sodbe, v katerem opisuje svoja srečanja in intervjuje z Leonom Štukljem. Kot sama navaja, sta jo njegovi osebnost in usoda bolj kot s športnega pritegnili z vidika družbene marginalizacije, ki je je bil deležen Leon Štukelj po drugi svetovni vojni. Štuklja šteje namreč za »predstavnik tistega sloja izobraženih, kultiviranih ljudi, ki so jih po letu 1945 zatrli, marginalizirali, poslali stat v kot, z obrazom v steno«. Njegovo življenje strne v misel, da je bil narodni junak v mladosti, narodni junak v starosti, osrednjo tretjino življenja pa je preživel v sivi, brezbarvni anonimnosti. Seveda obdobje anonimnosti ni bilo posledica prostovoljnega umika v osamo,

temveč posledica zatiranja in skrajno negativnega odnosa takratnega režima do ljudi, kot je bil Leon Štukelj. Izgubil je pravico do opravljanja svojega poklica in v družbeni osami se je, skupaj s svojo družino, lahko samo boril za skromno preživetje. Izjemno pronicljivi opisi in analize takratnega družbenega vzdušja bralcu pričarajo podobo Štukljevega položaja v »novi stvarnosti« po drugi svetovni vojni. Vredni so globljega razmisleka. Posebno zanimiva podrobnost iz prispevka Alenke Puhar se ponuja že takoj na začetku, ko neposredno dregne v samo bistvo »fenomena« Leon Štukelj. Zapiše namreč: »Zares: samo čudaška, zadrta misel si lahko sredi vseh slavnih fanfar zastavi vprašanje, zakaj imamo Leonu Štuklju v čast simpozij o vlogi telesne kondicije starostnikov, ne pa, recimo, simpo-

zija o usodi juristov na sončni strani Alp.»

Viri, iz katerih so avtorji črpali snov za pripravo knjige, so vezani predvsem na arhivsko gradivo. Na začetku opišejo, kje in na kakšen način so dostopali do arhivskega gradiva. Štukljevo arhivsko gradivo se namreč hrani na različnih lokacijah. Največji del je shranjen v Pokrajinskem arhivu v Mariboru. Druga največja zbirka je v lasti družine, hčerke Leona Štuklja Lidije, por. Pauko, danes shranjena v Dolenjskem muzeju v Novem mestu. Kot najpomembnejši del te zbirke avtorji navajajo sivo knjižico (koledar) z veliko pikapolo-nico na naslovnici. V tej knjižici so osebni zapiski Leona Štuklja, ki je z zapisovanjem vanjo v različnih obdobjih dokumentiral pomembne trenutke svojega življenja in širšega dogajanja, ki mu je bil priča. Vse Štukljeve zapise (tudi iz drugih virov) avtorji dosledno zapišejo v poševnem tisku. Tretji vir, kazenski spis s konca druge svetovne vojne, je v Zgodovinskem arhivu Ljubljana v evidenci Okrožnega sodišča v Ljubljani in ga je odkrila Alenka Puhar.

Nekoliko poenostavljeno lahko Štukljevo življenjsko pot, kot jo avtorji obravnavajo v knjigi, razdelimo na tri dele – pred drugo svetovno vojno, med njo in po njej. V prvem obdobju so opisani telovadni, dijaški in študijski uspehi ter nekateri vidiki iz Štukljevega osebnega (družinskega) življenja. Opis dogajanja med vojno in še posebej številne podrobnosti, ki so jih avtorji navedli (vključno s Štukljevimi osebnimi stališči, ki jih je sam zapisoval), pa že nakazujejo Štukljevo usodo po vojni. Do revolucije in komunizma je namreč gojil izrazito odklonilen odnos. Morda ta odnos še najbolj ilustrira njegova izjava, zapisana v zaključku knjige: **»Komunistom pravzaprav nisem zameril, šlo je za malega človeka, ki so mu ponujali sanje in prihodnost, kakršna v re-**

snici ni bila dosegljiva. Bolj zamerim ali pa se čudim naši nekdanji inteligenci, s katero sem se tudi sam družil. Čudil sem se, kako da so se lahko navduševali nad Stalinom in komunističnim redom, ki ga je ta vzpostavljala v Rusiji in ki naj bi bil družbi za vzgled. Vsega tega se je bilo nemogoče veseliti, saj so inteligentni ljudje morali vedeti, kaj se dogaja v veliki Sovjetski zvezi, da tam zapirajo in množično ubijajo ljudi. Ljudje so vedeli, a so šli prek tega in so vseeno vodili naše množice proti istim družbenim ciljem na podoben način. Tega nisem mogel razumeti, danes pa vidim, da še zdaleč nisem bil eden tistih redkih posameznikov, ki so dvomili v vse to.«

Najbolj žalosten del Štukljeve življenjske poti je opisan v poglavjih Zamolčani in pozabljeni spomini po drugi svetovni vojni in Kazenski pregon Leona Štuklja. Avtorji kazenski pregon in številne obravnave pred sodišči v letih od 1945 do 1947 umestijo v sistem delovanja tedanje revolucionarne oblasti. Ta del je podrobno opisan in utemeljen z dokumenti o pravni (nepravni) podlagi, po kateri so Štuklja obdolžili, ga zaprli in mu sodili. Podrobno je dokumentiran tudi celoten proces in razlogi zanj. Kot je v knjigi navedeno, se je Štukelj na sodišču odlično branil in je bil končno oproščen najhujših obtožb. Kljub temu pa je bil, kot je že navedeno, potisnjen na družbeno obrobje. Onemogočeno mu je bilo opravljanje sodniške službe, obsojen je bil na anonimnost, oblast ga je strogo nadzirala.

Ponovno in v polnosti je Štukljevo življenje postalo del javnega po razpadu komunističnega družbenega sistema v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja – kljub nekaterim priznanjem (a omejenim), ki jih je dobil tudi v poznejših letih socializma.

Knjiga je zaradi svojega celovitega pristopa pri opisu življenja Leona Štuklja izjemnega pomena. Če želimo resnično in celovito poglobiti svoje poznavanje znamenitega Slovenca, je izolirano obravnavanje njegovih telovadnih uspehov gotovo premalo. V knjigi argumentirana, na podlagi natančnega in celovitega pregleda dostopnega arhivskega gradiva temelječa analiza Štukljevega življenja vzbudi v bralcu živo predstavo o bivanjskih stiskah, ki jih je sam, z njim pa tudi njegovi bližnji, preživel ob krivični obravnavi »v temi nečastne sodbe«.

Dodatno vrednost dajejo knjigi tri odlične recenzije, ki so jih napisali dr. Lovro Šturm, ddr. Igor Grdina in Franček Jauk. Vse tri recenzije imajo tudi naslove, ki nakazujejo vsebinsko usmeritev posameznega recenzenta. Recenzije pomenijo izvrstno dopolnilo vsebini knjige in so kot take vredne branja in razmisleka.

Naj mi bo dovoljena še kratka digresija glede danes mnogokrat omenjene dvojne kariere športnikov v povezavi z Leonom Štukljem. Nekdo, ki je v istem letu (1924) diplomiral iz prava na ljubljanski univerzi in osvojil zlato olimpijsko medaljo na olimpijskih igrah, nekdo, ki je opravljal zahtevno službo sodnika in hkrati dosegal vrhunške športne rezultate, je gotovo idealna osebnost za promocijo ideje o spodbujanju dejavnosti za t. i. dvojno kariero športnikov. Tako bi npr. namesto neosebnega certifikata Športnikom prijazno izobraževanje lahko podeljevali certifikat Športnikom prijazno izobraževanje »Leon Štukelj«. OKS pa bi lahko tako idejo razširil na mednarodni prostor. Od MOK visoko odlikovana osebnost predstavlja resnični ideal, ki ga lahko sprejme in se po njem zgleduje vsak športnik. Prepričan sem namreč, da Leonu Štuklju v tem smislu ni enakega niti v mednarodnem okolju – kot mu v

njegovem času ni bilo enakega na telovadnem orodju. Tako bi tudi povsem jasno in nedvoumno odgovorili na vprašanje, kdo je lahko mladim v Sloveniji resnični državljanski zgled!

Ko sem razmišljal, komu bi lahko knjigo še posebej priporočal – kot je ob pisanju mnenj o knjižnih delih v navadi – sem se znašel v zagati. Zaradi univerzalnih sporočil, ki jih knjiga prinaša, bi se namreč težko odločil za eno samo ciljno skupino. Menim, da bi morala najti mesto na knjižni polici vsakega slovenskega razumnika, ne glede na strokovno ali nazorsko pripadnost. Še več – menim, da bi ob ustreznem prevodu lahko postala tudi mednarodno pomembno knjižno delo. Leon Štukelj je namreč s svojimi mednarodnimi športnimi uspehi ter humanističnimi in estetskimi nazori močno presegal slovenske nacionalne okvire. In to kljub temu, da je bil kot zavzet pripadnik sokolstva zavezan kreposti domoljubja (kar je v čudovito misel strnil Viktor Murnik: »Slovenec sem in kdo je več?«). S tem je tudi potrdil tezo, da mora vsak, ki želi veljati za svetovljana, najprej prepoznati in negovati lastne korenine.

Ob koncu bi želel avtorjem čestitati za opravljeno delo. Samo želimo si lahko, da bodo našli dovolj motivacije za nadaljevanje svojega dela. Snovi za raziskovanje je še vedno dovolj. Iskanje resnice o naši polpretekli zgodovini, ki je v veliki meri povezana tudi s športom, je namreč izjemno zanimivo in nam prinaša pomembne informacije o tem, kako in zakaj so se določene stvari dogajale ter so ostale prikrite in zamolčane. Tudi na ta način se znova vračamo v občestvo civiliziranih narodov, ki v celoti zavračajo totalitarne družbene sisteme, ne glede na navidezno – s propagando utemeljeno – zgodovinsko nujnost revolucionarno vzpostavljene komunistične diktature.

Marko Šibila